

Kiss Anna évtizedek óta a mai magyar költészet meghatározó, ugyanakkor bizonyos értelemben rejtőzködő, különös egyénisége. 1967-es első, *Alföld-beli közlése*, vagy éppen 1971-es első kötete, a *Fabábu* óta. A *Költők egymás*

közt című antológiában meg mintha rajban szálltak volna... Aztán egyre inkább saját útjára tért.

Életművének fontos elemei közé tartozik a folklór hatásának sok eredménye, a misztikumba hajló, balladisztikus

10 Bakonyi István

EGY REJTÉLYES KÖTET

Kiss Anna: *Lepkék útján a lélek*

látásmód. Nemzedékének egyéni hangú költője, írója és drámaírója. Kísérletező kedvű alkotó, aki ugyanakkor a legnemesebb hagyományban is elmélyül. Földézi a régi korok varázslatos világát, akár a sámánokig visszamenően. Mindezek az értékek és vonzódások jellemzik új kötetét is. A *Lepkék útján a lélek* cím is árulkodik erről a rejtélyes, sejtelmes szellemiségről. Tudatos életműépítésének lehetünk tanúi, ha figyelmesen olvassuk új műveit. S ez az olvasás nem tartozik a könnyű szórakozások közé, hiszen valóban a lélek belső tájaira visz bennünket a költő. Egy fogalmilag alig megragadható birodalomba. A metafizikus szint épp úgy jellemzi, mint a ráolvasásoknak, a népi mondókáknak a változatlan szerepe, az égi és a földi értékek együttes jelenléte. Sorsösszegző emlékképei sem jelentéktelenek. Ahogyan korábban Jánosi Zoltán írta róla: „...mítoszprogramozású versei úgy is olvashatók, mintha a magyar műköltészet folklór és mítosz alapú – meg nem született – irányzatának kronológiai igényű pótlásai volnának.” (*Bárka*, 2011/4.) Mindezek a gondolatok az új kötetre nézve is igazak.

Tegyük hozzá, hogy a groteszk és az abszurd elemek jól megférnek az archaikus színek mellett. Miként az eredeti népköltészet világában is találunk szürreális elemeket, ahogy ezt pl. Csoóri Sándor kimutatta esszéiben. Másfelől kétségtelen, hogy az ilyen lírában a hagyomány és a modernség sem kizárói egymásnak. Olyan elődök nyomán, mint Arany János, Sinka István, Erdélyi József, József Attila és mások. A népi hiedelmek, a szokások, a babonák, a rituális események versbe emelésével.

A *Lepkék útján a lélek* sajátos tagolású kötet. A *Hol* és a *Túl* két olyan ciklus, amelyekben egyrészt szorosan összefüggő versfüzerek vannak, másrészt kapunk egy drámának tűnő hosszúverset, aztán *Függelék* címmel mindezek folytatását, de kissé lazább szövében. A nyitány (*Közel vagy, mint felhőid*) hangütése amolyan „csakazértis”-féle költői magatartásának szép példája. A teremtett világ elemeit dicséri, olyan elemeket, amelyek egy nép eredetében, nemes hagyományaiban és kultúrájában gyökerezik. Egy modern-

kori őseposz vonásait látjuk benne, visszatérő motívumokkal. Ilyen pl. a „kitudjaki madár” egyszerre valóságos és elvont figurája. Mögötte ott a költőiség évezredek tapasztalata, történelmi tudása, a személyes lét megszenvedett pillanatai. „Az ember / fél magától”-féle felismerés és vallomás. Jellegzetes rövid és lüktető sorai állnak össze nagy lélegzetű művé. 11

Persze „beszivárog” a történelem is ezeknek a műveknek belvilágába. A *Nyugtalan nagy kerékben* pl. „vérrel kötött, beszélő / várfalat vív a török, / ver szét a sárga sas!, / korbáccsal a kozák / űzi boldogtalan hadát...” stb. De korunk jellegzetességei is föl-föltűnnek, az ősi világ szembesül a „plázák alvajáró népével”. Egy rendkívül letisztult líra művelője látja és láttatja ezekeket az ellentmondásokat. A tradíció és a modernitás egymás mellett élését és ugyanakkor kibékíthetetlen ellentétét. És egyik jellemző címe: *Élem hát a meséket*. És éli a múltat és éli a jelenet, hogy az értékeket átmentse a jövőnek.

A *Túl* sajátos egyéni szöveg, verses dráma, akár a középkori misztériumjátékokkal is rokonítható. (Bécsy Tamás kiváló elemzéseiből is tudhatjuk, hogy a misztériumjáték hatott a 20. századi drámára, főként az általa kétszintes modellűnek nevezett művek világára.) Kiss Anna persze itt is költő elsősorban, de dialógusai akár színpadon is megállnák helyüket, bár nagy kihívással küzdene az, aki előadatná ezt a „játékot”. A mű világa úgy is lefordítható, hogy az ember, illetve az itt megjelenő lények már túl vannak mindenben. Ezt érzékelteti a Halál fontos szerepe is. Különös alakok a szereplők: többek között az almamoly, a Vadszgefűs nő (lényegében ő a főszereplő), a fátyolkák, a gyík, a Halál, Szivi, valamint az ő „volt pasija” stb. Rejtelmes és többjelentésű lírai-drámai világ. Az időtlenség jellemzi, bár vannak benne azért konkrét utalások is. Pl. amikor a Vadszgefűs nő megkérdezi a halált, a következő instrukcióval találkozunk: „(Árnyék az ágy alatt, / a rácson, / a légerek haván, / zászlókat sodró szélben.)” Nem a történet, a cselekvés a lényeges ebben a műben, hanem a minden részletében izzó költőiség. A természet elemei, lényei a pusztulással és a halállal néznek szembe, s ezt szolgálják az egymásnak szegülő monológok, itt-ott romantikus áradással. A szereplők között van egy „kakukktójás”: Szivi, a mai, igénytelen nő lírai képmása. Nem érti a magasabb szintű megszólalásokat, a mai társalgási stílusban, helyenként a szleng eszközeivel szólal meg.

A konkrét történelem aztán nemcsak a légerek föl-villantásával jelenik meg, hanem pl. így: „Dédapámat / nyolcszáz-nyegenkilencben / a felgyújtott kúriából, // apámat a kilencszáz- / negyvenötben ugyanonnan / vitték el, // nem tudom, én hogy értem át / kilencszázötvenhétben / a határon...” (a *Nyugtalan*) A szereplők persze nem hús-vér jellemek, hanem lírai képmások inkább, egy-egy jelentéssel a háttérben. Persze kérdés, hogy mi marad

meg az olvasóban e különös, nehezen megfogható szövegzuhatag olvasása után... Mi marad meg a sokféle jelentésrétegből? Talán legfőképpen az, hogy a „túl” felé vezető útról van itt szó, hiszen nem véletlen a Halál középponti megjelenése.

12 A kötet harmadik része, a *Függelék* cím alá begyűjtött versek világa is kapcsolódik az előbbiekhöz. A lélek útját kutatja, az emberi személyiség belső világát próbálja megmutatni. Legszemélyesebb dolgait tárja föl, miközben emlékezik és ajánl. Emlékezik pl. Páskándi Gézára és Makovecz Imrére, ám ezek a művek sem az átlagos emlékversek közé tartoznak. A nemrég elhunyt nagy építész a *Nagy ősz, harangok évszaka* megszólítottja. A templomépítő a hős itt, aki jól tudta, hogy „fordul a lét / világba, és a / nagy zúgásban / lenni kezd, / a hitvány / szárnyra kap, / de zárulnak a falak...”. Az elmagányosodott művészt példázza, aki hozzájárult ahhoz, hogy „...az angyal nagy / szárnya alatt / élet terem ily / kétféle időnek.” Itt és más verseiben is egymást egészíti ki a konkrét és az absztrakt, az evilági és az, ami „túl” van. Motívumai, visszatérő elemei rendkívüli gazdagságban vannak jelen ezekben a tömörített művekben.

Egy tudatosan tovább épülő, jelentős életmű újabb fontos állomása a *Lepkék útján a lélek* című kötet. (Kortárs Kiadó, Bp. 2012)

